

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Folkingestraat 19

Status: BBP

Periode: veldwerk 23-9-2004

Onderzocht door: T. Tel, F. van der Waard (veldwerk); H. Wierts (archieffonderzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: november 2004 Groningen, toevoeging afbeeldingen 21 februari 2008.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

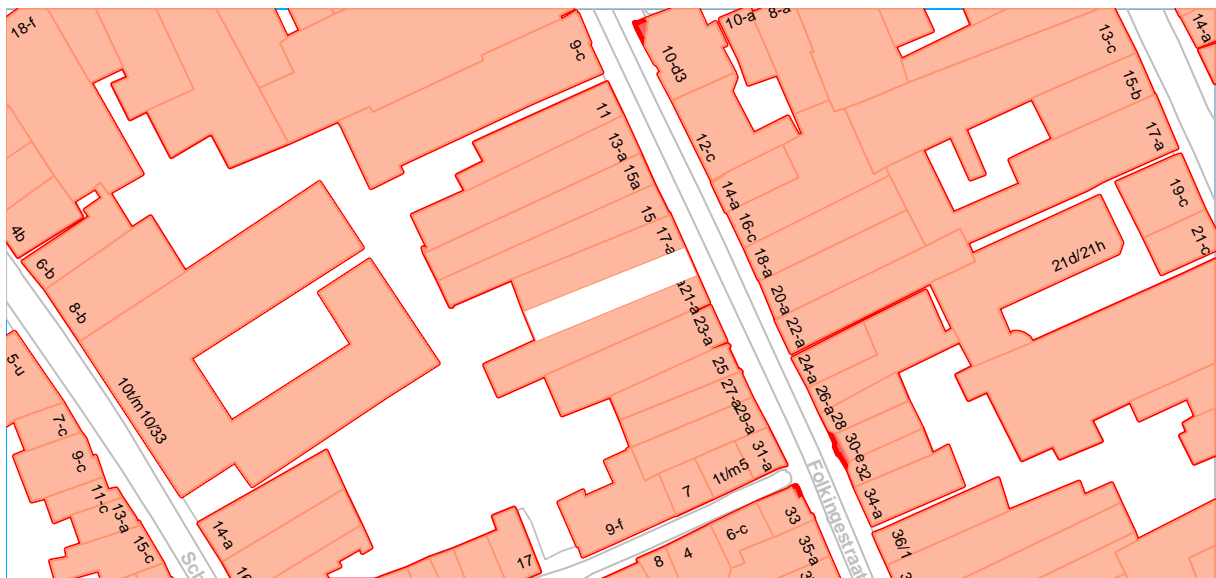
Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

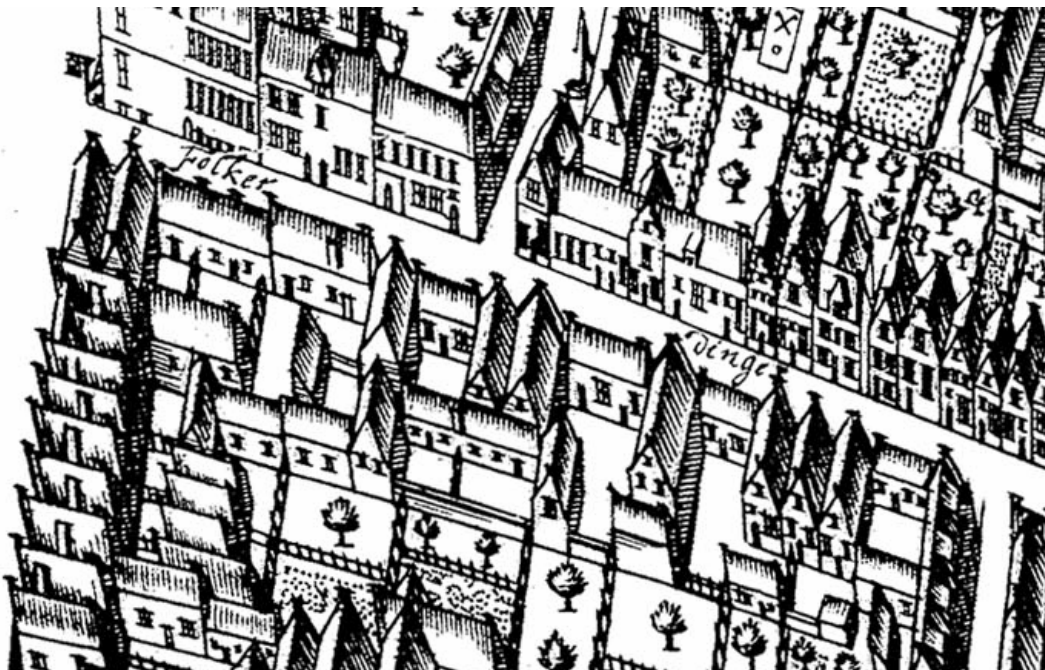
SITUERING EN STRUCTUUR

Het huis staat op een diep perceel (ca. 40 x 5 m) aan de westzijde van de Folkingestraat met een drup aan de rechterzijde en een mandelige muur aan de linkerzijde. Het pand bestaat uit een kort diep tweelagig voorhuis (ca. 9,5 x 5 m) met een steil zadeldak en een iets smaller achterhuis (8,5 x 4 m) van twee bouwlagen met zolder met hoge borstwering en een zadeldak met een geringe dakhelling. Tussen beide bouwluchamen is een overbouwde binnenplaats met rechts een tweelaagse smal tussenlid met plat dak en links een overbouwde steeg. De steeg loopt door langs het achterhuis en is voor de helft van de lengte van het achterhuis overbouwd.

Het voorhuis heeft als eigenaardigheid dat het achterste gedeelte aan de noordkant (rechterkant) iets breder is. Vermoedelijk heeft men hier de drup overbouwd en in de zuidelijke zijmuur van de buurman gebalkt.

BOUWGESCHIEDENIS

Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643, het noorden is op deze kaart links.

De kaart van Haubois (ca. 1643) geeft ongeveer op de plaats van het huidige pand een dwars huis aan. Dit dwarse huis komt niet goed overeen met het huidige voorhuis dat een kort diep huis van twee bouwlagen lijkt te zijn. Hoe oud de kern van dit korte diepe huis is, is niet geheel duidelijk. Wellicht is het huis kort na het maken van de kaart van Haubois 'gedraaid' en met een verdieping verhoogd. De ankers in de voorgevel suggereren althans een 17de-eeuwse datering voor de kern van dit huis. De linkermuur die mandelig is met de nr. 21 heeft een vrij oude begane grond (15de of 16de eeuw) en een 17de-eeuwse ophoging. Een en ander kan tenminste afgeleid worden aan de bouwgeschiedenis van nr. 21 in de zuidmuur van dat pand.

De kadastrakaart uit omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

Op het minuutplan van omstreeks 1830 is het huidige voorhuis aangegeven en een smaller kort achterhuis (ca. 6 x 4 m.) met daartussen een binnenplaats met rechts een smal tussenlid en links een overbouwde steeg. Het achterhuis was oorspronkelijk eenlaags en dateert mogelijk uit de late 17de of de 18de eeuw. Het minuutplan toont dat de gang naast het achterhuis toen ook al voor de helft overbouwd was.

In de 19de eeuw werd het smalle tussenlid aan de rechterzijde van het voorhuis met een verdieping verhoogd in halfsteenswerk. Dit gebeurde voor de ophoging van het achterhuis in 1894.

Het pand kreeg blijkens een jaartalsteen in 1893 de huidige voorgevel.

In 1894 werd het achterhuis met een verdieping verhoogd en voorzien van een zadeldak met verbeterd Hollands kapspant. Dhr. Bolthuis is architect van dit bouwplan. Dit achterhuis is iets langer dan op het minuutplan staat. Mogelijk is het tussen 1830 en 1894 iets verlengd of wellicht klopt het minuutplan niet helemaal op dit punt. In 1904 werd de winkelpui gebouwd waarbij Bolthuis weer de architect was. In 1953 is de binnenplaats dichtgezet. Recentelijk is de bovenwoning gemoderniseerd.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel dateert volgens een jaartalsteen uit 1893 en is een gepleisterde topgevel van twee bouwlagen hoog en twee traveeën breed. Deze gevel heeft mogelijk een 17de-eeuwse kern omdat in het pleisterwerk muurankers zitten met een strikvormige versiering en liliëvormige beëindiging. Dit ankertype werd in de 17e eeuw veel toegepast.

Op de begane grond bevindt zich een winkelpui uit 1904 met links een breed portiek en rechts daarvan een etalage. In het portiek zitten twee deuren met onversierde bovenlichten met links een deur naar de bovenverdieping en rechts een deur naar de winkel.

De beide muurpenanten hebben een hardstenen sokkel met een versiering en daarboven een houten pilaster met een eigenaardige kapiteelversiering. Onder de etalage zit een lage hardstenen sokkel. De stijl tussen de etalage en het portiek is veelhoekig.

Boven de pui is de gevel van een blokpleister voorzien waarbij er ter hoogte van de vensterbanken van de verdieping en van de vensterbank van het zoldervenster waterlijsten zijn aangebracht. Op de hoeken is een imitatiehoekketting aangebracht die doorloopt tot de bovenste waterlijst.

De verdieping heeft twee T-stolpramen met kozijnen met duivejagerprofilering met imitatie glas-inlood in de bovenlichten geschilderd.

Boven de vensters zijn strekken in de pleister aangebracht. In de strekken zitten kunststenen aanzet- en sluitstenen. Op dit niveau zitten drie muurankers met krulvormige versiering.

In de top zit een zoldervenster met een T-vormig stolpraam en een zelfde soort strek in de pleister als boven de vensters van de verdieping. Aan weerszijden van dit venster bevinden zich weer ankers van een zelfde model als bij de verdieping. Bij deze bovenste ankers kunnen zelfs de pijlvormige boveneinden van de ankers nog gezien worden.

De top is als een soort tuitgevel uitgevoerd, waarbij op het brede bovenstuk een smallere middentrapp staat, bekroond door een klein driehoekig tympaan. Op deze middentrapp is het jaartal 1893 in de pleister aangebracht. Bovenop het tympaantje staat een obeliskje.

De achtergevel is een gepleisterde topgevel waarvan de begane grond uitgebroken is. Op de verdieping zijn twee H-vensters met vernieuwde ramen en op de zolder zit een vernieuwd stolpraam. Aan de noordkant heeft de gevel een schouder die met een plaat zandsteen is afgedekt. Er zijn enige ankers zichtbaar die de balklaag boven de verdieping en de kapconstructie aan de gevel koppelen. Het is mogelijk dat de achtergevel een 17de-eeuwse kern heeft.

Plattegrond per bouwlaag

De begane grond is thans als winkel in gebruik en voorzien van verlaagde plafonds en voorzetwanden. Aan de linkerkant is een gangportaal en gang afgescheiden. Daarachter ligt een gang die aan het eind van het voorhuis doorgaat in de vroegere steeg die overdekt is en doorloopt tot halverwege het achterhuis. De gang heeft een granitovloer met zwarte randen die rechthoekige velden vormen. De linkerzijmuur van de gang is voor een gedeelte voorzien van facettegels. Vanuit de gang gaat een zeer recente trap naar de verdieping.

De verdieping heeft een voorkamer die de volle breedte van het pand in beslag neemt. Daarachter is een middenstuk met een overloop aan de linkerzijde, trappen en een slaapkamer, met daarnaast eensmal vertrek dat toegang geeft tot een keuken in een smalle aanbouw naast de overdekte binnenplaats. De aanbouw is halfsteens opgetrokken en is ouder dan de verdieping van het achterhuis uit 1894. Een balk van de balklaag die kon worden waargenomen is 19 cm hoog en heeft een kwartronde profilering. Ook de voorste strijkbalk heeft zo'n profilering. Vermoedelijk is de verdieping overdekt door een enkelvoudige grenen balklaag met kwartronde profilering.

De voorkamer heeft aan de linkermuur een schouw uit de jaren 30 van de 20ste eeuw en een 19de-eeuwse tweepaneelsdeur die toegang geeft tot de kamer. Op de overloop geeft een Bruynzeeldeur met vier panelen toegang tot een soort smalle lange kast tegen de rechtermuur.

Een trap met kwartdraai leidt naar de zolderverdieping. Voor deze trap zit een deur uit de eerste helft van de 20ste eeuw met een paneel onder en daarboven glas in een roedenkruis. Onder de trap zit een nog steilere trap. Bij de trap kan een anker van de balklaag van de linker (zuidelijke) buurman waargenomen worden zodat de linkermuur kennelijk mandelig is.

De indeling van de achterste vertrekken is recent.

De zolder is geheel afgetimmerd. Het achterste stukje van de zolder is breder en heeft een andere dakhelling. Gezien de steilte van het dak en de oude ankers in de voorgevel en de achtergevel kan dit pand nog een oude kapconstructie hebben.

Op het voorste gedeelte van het noordelijk dakvlak liggen gewone oudhollandse pannen en op het achterste stukje dat een geringere dakhelling heeft liggen linksdekkende oudhollandse pannen.

Het noordelijke dakvlak van het voorhuis waarop zowel linksdekkende als rechtsdekkende oudhollandse dakpannen zijn gelegd.

ACHTERHUIS

De begane grond van het achterhuis is ouder dan de verdieping die uit 1894 dateert. Het muurwerk van de begane grond is bij beide zijmuren en de achtergevel gepleisterd. Ook heeft de balklaag boven de begane grond ankers die ouder zijn dan de 19de eeuw. De ankers suggereren overigens een enkelvoudige balklaag.

De verdieping en de kap van het achterhuis dateren uit 1894. In dat jaar werd hiervoor vergunning gegeven. Dit jaartal is ook in de kap ontdekt.

De begane grond is thans bij de winkel getrokken.

Op de verdieping is een enkelvoudige naaldhouten balklaag in het zicht.

De zolder heeft een borstwering en een kapconstructie van verbeterde Hollandse kapsanten met kreupele stijlen, hanebalken en gordingen. Er is een hijsbalk in de kap aanwezig.

De achtergevel is een tweelaagse topgevel van twee traveeën breed. De begane grond is gepleisterd en de rest is van machinale steen in 1894 gebouwd. Op de begane grond zitten twee vernieuwde vensters. Op de verdieping bevinden zich vernieuwde H-vensters in oorspronkelijke vensteropeningen met strekken erboven. In de top zit een deurkozijn met een rollaag erboven. De dubbele deur is recent vernieuwd.

WAARDESTELLING

De bouwmassa van het geheel van Folkingestraat 19 met voorhuis en het smallere achterhuis met de steeg aan de linkerkant van het achterhuis heeft stedenbouwkundige waarde omdat er nog de karakteristieke opbouw van een historisch klein diep huis met toebehoren op een (minimaal vroeg 17de-eeuwse) diepe percellering te zien is. Vooral de bouwmassa van het voorhuis heeft hoge monumentwaarde als klein kort diep huis met steile kap met een mogelijk 17de-eeuwse kern. Omdat

deze vorm van vrij korte diepe huizen karakteristiek is voor een groot aantal huizen van deze straat heeft het pand daarmee ook stedenbouwkundige waarde.

Het pand heeft ook stedenbouwkundige waarde omdat het voorhuis integraal is ingebed in de historische bouwsubstantie van de omgeving door de mandelige muur aan de zuidzijde en klein stukje mandelige muur aan de noordzijde.

De voorgevel heeft hoge monumentwaarde omdat deze architectonisch belang heeft als topgevel uit 1893 met een winkelpui uit 1904. Bovendien heeft de gevel bouwhistorische waarde daar er een oudere mogelijk 17de-eeuwse kern in zit.

Het casco van het voorhuis heeft hoge monumentwaarde daar de muren van de begane grond en de verdieping nog uit de 17de eeuw kunnen dateren. In hoeverre de balklaag boven de begane grond en een oude kap (er kan in principe nog een oude sporenkap aanwezig zijn) bewaard zijn gebleven is niet geheel duidelijk. De met nr. 21 mandelige linkermuur is bouwhistorisch van groot belang daar de begane grond 15de- of 16de-eeuws is en de verdieping 17de-eeuws.

De dakbedeking van het voorhuis met gewone oud Hollandse pannen en linksdekkende oud Hollandse pannen heeft bouwhistorische waarde.

Het casco van het achterhuis heeft positieve monumentwaarde daar de muren van de begane grond nog uit de late 17de of 18de eeuw kunnen dateren. Ook de ophoging uit 1894 heeft enige monumentwaarde.

Het interieur heeft voor zover zichtbaar nauwelijks historische waarde.

AANBEVELINGEN

Bij een eventuele verbouwing is een bouwhistorische waarneming gewenst ondermeer om de relatie met de Folkingestraat 21 nader te onderzoeken en te bekijken in hoeverre de balklagen en de kap bewaard zijn gebleven.

BIJLAGE

Uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen.

Adres : **Folkingestraat 19**
Bouwdoosiernummer : B 2359
D.I.V. bezoek : 7 juli 2004

1894

In een bouwrapport adviseert opzichter H. Holthuis om J.N. van Schagen een vergunning te geven voor het bouwen van een verdieping op het achterste gedeelte van het gebouw.

1899

Het pand bevat een beneden en een bovenwoning. S.L. van Dam krijgt een vergunning om op het achterste gedeelte van het gebouw een verdieping te bouwen bedoeld om te worden ingericht als magazijn. Dhr Bolthuis is architect van het bouwplan.

1904

S.L. van Dam dient een bouwaanvraag in voor het maken van een winkelpui. . Dhr Bolthuis is architect van het bouwplan.

1929

Het tonnenstelsel wordt opgeheven. De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1939

L. van Adelsbergen krijgt een vergunning voor het maken van een aanbouwtje ter vergroting van de eetzaal. Het werk wordt nog hetzelfde jaar voltooid.

1944

Er wordt gefigureerd glas aangevraagd t.b.v. een deur.

1953

Mevr. Snel-Beuker krijgt een vergunning voor het bouwen van een gebouw bevattende magazijnruimte op de open grond behorende bij het gebouw. Het werk komt nog hetzelfde jaar gereed.

1976

H.E. Cats dient een bouwaanvraag in voor het samenvoegen van Folkingestraat 17 en 19 en voor het veranderen van het gebouw bevattende een winkel, kantoor en werkplaats met aparte bovenwoning tot dameskapsalon en werkplaats met aparte bovenwoning. De bouwkosten bedragen f 30.740,-

1986

De gemeente verstuurd een aanschrijven aan de eigenaar H.E. Cats: enkele ramen en kozijnen dienen te worden hersteld c.q. vernieuwd. Ook het stucwerk aan de zijgevels en achtergevel moet worden hersteld.

H. Wierts